

УДК 620.35

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-260-4-17-24

МИКОЛЮК О. А.

Хмельницький національний університет

СТРАТЕГІЗАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Здійснено пошук пріоритетних завдань та шляхів забезпечення енергетичної безпеки України. Виявлено енергетичний потенціал для прискорення економічного зростання держави. Досліджено тенденції та стратегічні перспективи формування, розвитку та забезпечення енергетичної безпеки України в умовах євроінтеграційних викликів. Доведено необхідність нейтралізації загроз енергетичної ефективності в якості диверсифікації енергоспоживання України. Наведено основні кроки на шляху до забезпечення енергетичної безпеки України.

Ключові слова: енергетична безпека, енергоємність, енергоносії, євроінтеграційні процеси, паливно-енергетичні ресурси.

MYKOLIUK O.

Khmelnitsky National University

STRATEGIZATION OF ENERGY SECURITY OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF EURO-INTEGRATION CHALLENGES

The subject matter of the study is to find the priority tasks and to select ways to ensure the energy security of Ukraine as well as to identify its energy potential for accelerating the economic growth. The goal of the article is to study the trends and strategic prospects for creating, developing and ensuring the energy security of Ukraine under the conditions of European integration reforms. The following methods and ways of scientific research were used in the article: the dialectical and the system approach was used to generalize the scientific study; the method of logical generalization was used to study the existing situation and to justify the directions for ensuring the energy security, to substantiate the relevance of the topic, the goal and objectives of the study, to identify the essential features and threats of the excessive use of imported energy supplies; the method of grouping to systematize tasks and ways to diversify the energy consumption in Ukraine. Ukraine has a significant potential for accelerating the economic development and enhancing the energy security. The energy security is an important component of the national security of the state and one of the global problems of every country in the world. To realize the existing potential, Ukrainian laws and regulations should be reformed and the requirements of international agreements should be met, the relations with the countries of the European Union should be developed. The following tasks were solved: the current state of fuel and natural resources security of Ukraine was analyzed and the ways for improving the energy security were systematized, the trends in the development and the priorities of the strategic prospects of Ukraine in the context of integration processes were studied. The following results were obtained: the main steps to ensure the energy security of Ukraine, to enhance the cooperation with the EU countries, to strengthen the relations in the context of the energy security were highlighted, the available energy potential for accelerating the economic growth was substantiated. Conclusions. The need to neutralize threats to energy efficiency as a diversification of energy consumption in Ukraine is proved. This approach will ensure the international competitiveness of the Ukrainian economy, the prerequisites for membership in international organizations; it will also stimulate the renewal of the domestic energy industry. The prospects for further research in this area are the study of the development of the competitive energy market and transition to the energy-efficient use of energy resources in order to ensure the energy security of Ukraine.

Keywords: energy security, energy intensity, energy materials, European integration processes, fuel and energy resources.

Постановка проблеми Україна належить до країн, що частково забезпечені власними традиційними паливно-енергетичними ресурсами, внаслідок чого виникає необхідність значних обсягів їх імпорту. Частка імпорту в загальному постачанні первинної енергії в Україну за останні декілька років складала близько 38 %, що свідчить про її енергозалежність як середньоевропейську. Сприяє такій ситуації не тільки відсутність достатнього обсягу власних енергоносіїв, але й їх неефективне використання.

Енергоємність ВВП України є значно вищою не лише порівняно з провідними економіками світу, але й із сусідніми країнами Центральної та Східної Європи. Так, скоригований на структуру економіки показник енергоефективності української економіки, розрахований на основі рекомендованих Міжнародним енергетичним агентством, склав 57,8 % від рівня ЄС у 2013 р. [4].

Україна постала перед низкою проблем, пов'язаних із надмірним використанням дороговартісного імпортного палива, неефективних ринків та інфраструктури.

Незважаючи на це, Україна має значний потенціал для прискорення економічного зростання та підвищення енергетичної безпеки. В свою чергу, енергетична безпека є важливою складовою національної безпеки держави та однією із глобальних проблем кожної країни світу. Реалізація наявного потенціалу вимагає глибокого реформування нормативно-правової бази та виконання вимог міжнародних договорів у повному обсязі. Ефективна конкуренція, разом з поступовим переходом до ринкових цін, також сприятиме Україні в залученні інвестицій для розвитку енергетичного сектору та підвищення енергетичної безпеки [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стратегічних перспектив розвитку енергетичного сектору економіки, міжнародного партнерства та енергетичної безпеки в цілому присвячено значна кількість наукових публікацій зарубіжних та українських вчених: Л. Абалкіна, О. Алімова,

В. Баранніка, О. Білоуса, М. Воропая, В. Гейця, М. Земляного, І.М. Мазур, В. Микитенко, І. Недіна, Є. Олейнікова, Б. Піріашвілі, С. Панченка, О. Суходолі, А. Шевцова, А. Шидловського та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми Проте, значна кількість питань, що стосуються гарантування енергетичної безпеки, узгодженість державної політики та злагодженість стратегічних перспектив розвитку взаємостосунків на рівні країн Європейського Союзу, ще недостатньо опрацьовані.

У зв'язку з цим, виникає потреба у проведенні аналізу євроінтеграційних процесів щодо достатності та ефективності існуючих механізмів законодавчого та інституціонального забезпечення реалізації та пріоритетних напрямів удосконалення державної політики в контексті підвищення енергетичної безпеки держави.

Метою статті є визначення стратегічних перспектив розвитку енергетичної безпеки України, враховуючи міжнародні тенденції світових енергетичних ринків, реалізації державної політики України в рамках забезпечення енергетичної безпеки.

Виклад основного матеріалу Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується значними змінами в організації процесів виробництва на національному і міжнародному рівнях, що є основою для активного формування нового типу взаємодії соціально-економічних систем, а також розвитку нових механізмів реалізації результатів їх взаємодії [1]. На думку Войнаренко М.П. глобалізація призводить до формування єдиного економічного простору та посилення конкурентної боротьби на світовому ринку. За таких умов вирішальними конкурентними перевагами національної економіки будь-якої країни є наявність сировини, матеріалів, рівень розвитку науки і техніки, інноваційний потенціал виробництва, сприятливе географічне положення. Саме тому, питання участі нашої держави як країни із недостатньо розвинутою економікою у складному процесі економічної глобалізації є однією із актуальних проблем сьогодення.

Протягом останніх десятиліть Україна була залежною від зовнішніх джерел енергії, в першу чергу, від Російської Федерації. У світовій практиці вважається, що залежність від постачальника, яка перевищує 1/3, становить критичну загрозу національній безпеці. У 2011–2013 понад 90% вартісних обсягів природного газу, майже 85% сирої нафти, 95-98% ядерного палива імпортувалося з РФ.

Така залежність стала чітким сигналом для України для того, щоб посилити енергетичну безпеку та енергонезалежність держави. З того часу, швидкість та якість імплементації законів ЄС в Україні зросла, і співпраця між Україною та ЄС вийшла на новий – більш ефективний рівень.

Україна в 2017 році збільшила імпорт природного газу на 26,8% (на 2,971 млрд кубометрів) порівняно з 2016 роком – до 14,5 млрд кубометрів. Про це свідчать дані ПАТ «Укртрансгаз». За розрахунками агентства «Інтерфакс-Україна», зокрема з боку Словаччини в 2017 році надійшло 9 млрд 910,1 млн куб. м газу, Угорщини – 2 млрд 834,7 млн куб. м, Польщі – 1 млрд 305,3 млн куб. м. У грудні 2017 імпорт становив 954,9 млн куб. м газу, що на 42,5% менше, ніж у грудні 2016 (1 млрд 659,4 млн куб. м). Варто зазначити, що місячний імпорт менше ніж 1 млрд куб. м газу в 2017 році було зафіксовано лише у квітні, коли в країну було поставлено 0,54 млн куб. м. З квітня 2017 року імпорт коливався від 1,073 млрд куб. м до 1,453 млрд куб. м. При цьому Україна вже понад два роки (з 26 листопада 2015 року) не імпортує природний газ за контрактом із ПАТ «Газпром», закуповуючи ресурс виключно на своєму західному кордоні. У 2018 рік Україна увійшла із запасами природного газу у своїх підземних сховищах (ПСГ) в обсязі 14,693 млрд кубометрів. За даними Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», у 2017 році поставки імпортованого газу в Україну здійснювалися виключно з європейського газового ринку. У порівнянні з 2016 роком імпорт газу збільшився на 27% – з 11,1 млрд куб. м до 14,1 млрд куб. м (рис. 1).

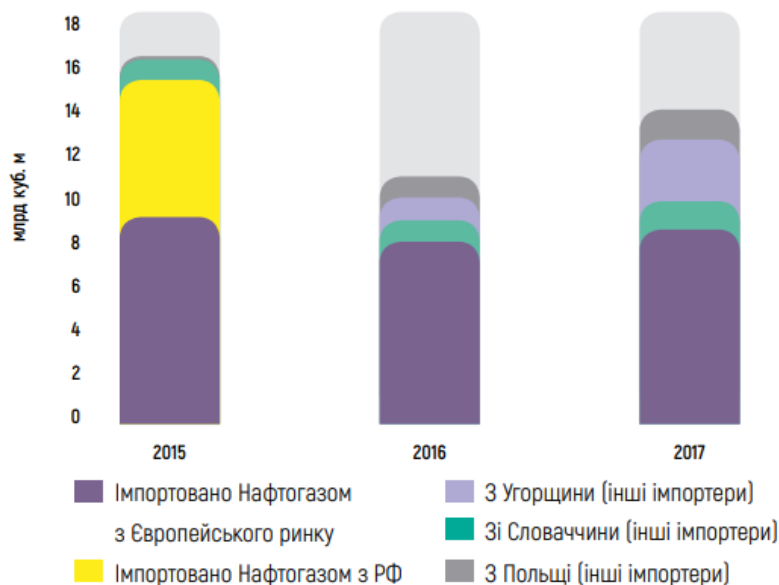

Рис. 1. Обсяги імпортованого природного газу в Україну 2015–2017 рр., млрд куб. м/рік [5; 6; 8]

У 2017 році вдалось досягти збільшення обсягів та частки імпорту приватними трейдерами та споживачами газу. Минулого 2016 року ці компанії імпортували в 1,8 рази більше газу, ніж у 2016 році – 5,4 млрд куб. м проти 2,9 млрд куб. м.

У 2016 році Нафтогаз імпортував з європейського ринку 8,7 млрд куб. м газу, що на 0,5 млрд куб. м (6%) більше, ніж у 2015 році (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги імпорту природного газу в Україну у період 2016-2017 рр., млрд куб. м

Джерело імпорту	2016 рік	2017 рік	Темп зростання, %
		11,1	14,1
для Нафтогазу, всього	8,2	8,7	106
від Газпрому	0,0	0,0	-
від інших постачальників (європейський напрям)	8,2	8,7	106
для інших компаній, всього	2,9	5,4	186
від Газпрому	0,0	0,0	-
від інших постачальників (європейський напрям)	2,9	5,4	186

Кількість європейських постачальників, у яких Нафтогаз закуповував природний газ у 2017 році, склала 13 компаній (у 2016 році – 15 компаній). Жодна з цих компаній не постачає більше 30% обсягу імпортованого газу.

Таким чином, зміни на українському газовому ринку стали можливими внаслідок прийняття закону «Про ринок природного газу» (діє з 1 жовтня 2015 року) та інших кроків, спрямованих на створення в Україні відкритого та прозорого ринку природного газу.

Зокрема, у грудні 2017 року Стокгольмський арбітраж скасував усі претензії Газпрому щодо не отриманого Нафтогазом газу та зобов'язав російську монополію продавати Нафтогазу до 5 млрд куб. м газу щорічно за ціною ліквідного європейського хабу (точка перетину значної кількості газотранспортних маршрутів). Така ціна є нижчою, ніж наявна наразі на західному кордоні. Нафтогаз зобов'язаний купувати з цього обсягу 4 млрд куб. м на рік, що складає менше половини очікуваних потреб Нафтогазу у імпорту газу. Решту газу компанія може закупити у постачальників, які запропонують найбільш конкурентні умови.

У 2017 році використання природного газу в Україні у порівнянні з 2016 роком скоротилось на 1,3 млрд куб. м (з 33,2 до 31,9 млрд куб. м, -4%) (рис. 2).

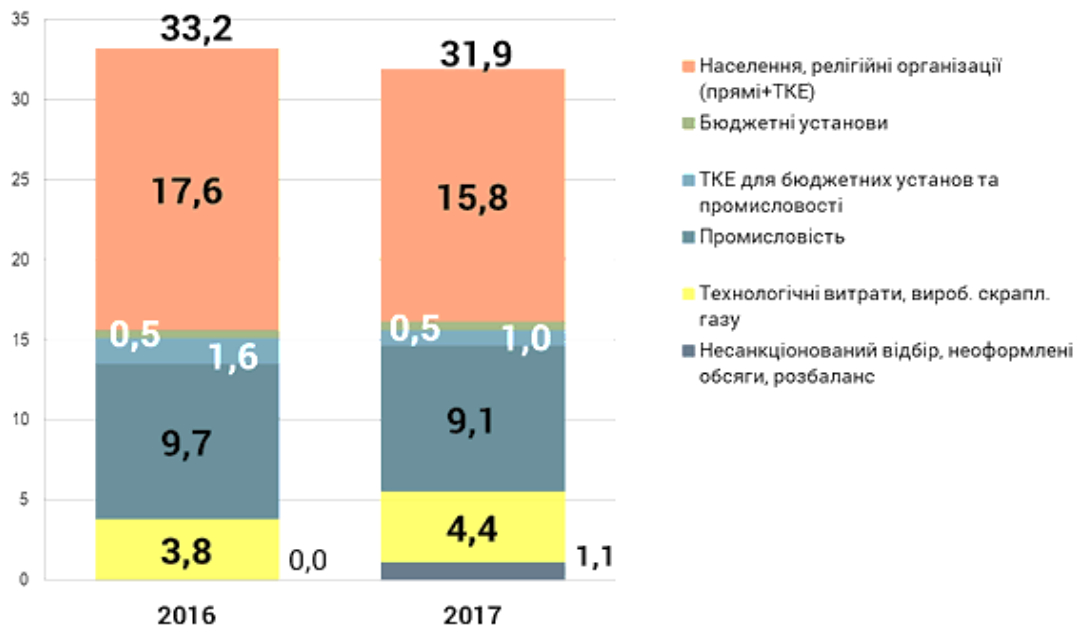

Рис. 2. Споживання природного газу в Україні за 2016-2017 рр., млрд куб. м [8]

Аналіз динаміки споживання природного газу протягом 2017 року відображає спадну динаміку. Побутові споживачі використали 11,2 млрд куб. м газу, що на 0,7 млрд куб. м менше, ніж у 2016 році (-6%).

Підприємства ТКЕ, що виробляють теплову енергію для населення, використали 4,6 млрд куб. м газу, що на 1,1 млрд куб. м менше, ніж у 2016 році (-19%).

Обсяг використання газу, поставленого ТКЕ для виробництва тепла для бюджетних установ та промисловості, склав 1,0 млрд куб. м газу.

Релігійні установи минулого року використали 19 млн куб. м порівняно з 17 млн куб. м у 2016 році. Використання газу цією категорією споживачів у загальному обсязі використання газу складає 0,06%. Використання газу промисловими споживачами скоротилося на 0,6 млрд куб. м (з 9,7 до 9,1 млрд куб. м, -6%). Виробничо-технологічні витрати газу на виробництво, транспортування та розподіл природного газу та виробництво скрапленого газу збільшилися на 16%, з 3,8 млрд куб. м до 4,4 млрд куб. м. Збільшення використання газу цією категорією споживачів пов'язано передусім зі зростанням обсягів транзиту російського газу. У 2017 році в порівнянні з 2016 роком обсяг транспортування російського газу територією України збільшився на 11,3 млрд куб. м (+14%), з 82,2 млрд куб. м до 93,5 млрд куб. м. В результаті, виробничо-технологічні витрати ПАТ «Укртрансгаз» збільшилися на 29%, до 2,2 млрд куб. м.

Таке стрімке скорочення споживання природного газу безумовно пов'язане із тотальним спадом промислового виробництва, що становить загрозу національній економіці України, зниженням нормативів для споживання населенням, а також деякою мірою із заходами енергетичної ефективності та газозаміщенням. За даними Міністерства фінансів України *індекс промвиробництва в Україні у липні 2018* склав **101,4 %** (табл. 2).

Таблиця 2

Індекси промислового виробництва 2016-2018 рр.

	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	За рік
2016	81,4	108,2	106,8	96,6	96,3	97,9	107,0	99,2	104,4	105,7	100,8	101,9	103,1
2017	82,5	97,8	108,9	93,1	103,4	100,1	100,3	103,0	102,5	106,9	100,3	101,0	97,1
2018	86,1	96,5	107,6	95,0	103,1	100,2	101,4						

Водночас, окрім цих, раніше виявлених загроз, з'явилися нові загрози, пов'язані з руйнацією об'єктів енергетики України, скороченням її внутрішньої ресурсно-сировинної бази, блокуванням постачання енергоресурсів зі східного напрямку, створили нові додаткові загрози національній безпеці.

Головним засобом для нейтралізації цих загроз є диверсифікація. У [2] визначено диверсифікацію як один із основних напрямів зменшення енергетичної залежності країни у сучасних умовах. При цьому, диверсифікація має стосуватися не лише джерел та маршрутів транспортування енергетичних ресурсів, але й енергетичних технологій. Диверсифікація не лише зменшує політичні ризики, пов'язані з монопольним постачальником, але й через конкуренцію є потужним чинником зменшення витрат на закупівлю паливно-енергетичних ресурсів. Країни ЄС широко використовують декілька напрямів диверсифікації енергетичних продуктів. Першим стало масштабне використання скрапленого газу, частка якого у 2011 р. склала близько 20% загального обсягу імпорту природного газу [12]. Другий напрям диверсифікації передбачає зміни у структурі споживаних енергетичних ресурсів, що дозволяє країні підвищити рівень енергетичної безпеки за рахунок скорочення імпорту енергетичних ресурсів [11]. У цьому відношенні Україна має високий біоенергетичний потенціал, перспективи якого визначені Національним планом дій з відновлювальної енергетики на період 2020 року. У відповідності із цим планом біоенергетика повинна вийти до 2020 року на рівень заміщення природного газу в 7,2 млрд куб. м у рік [9] (рис. 3).

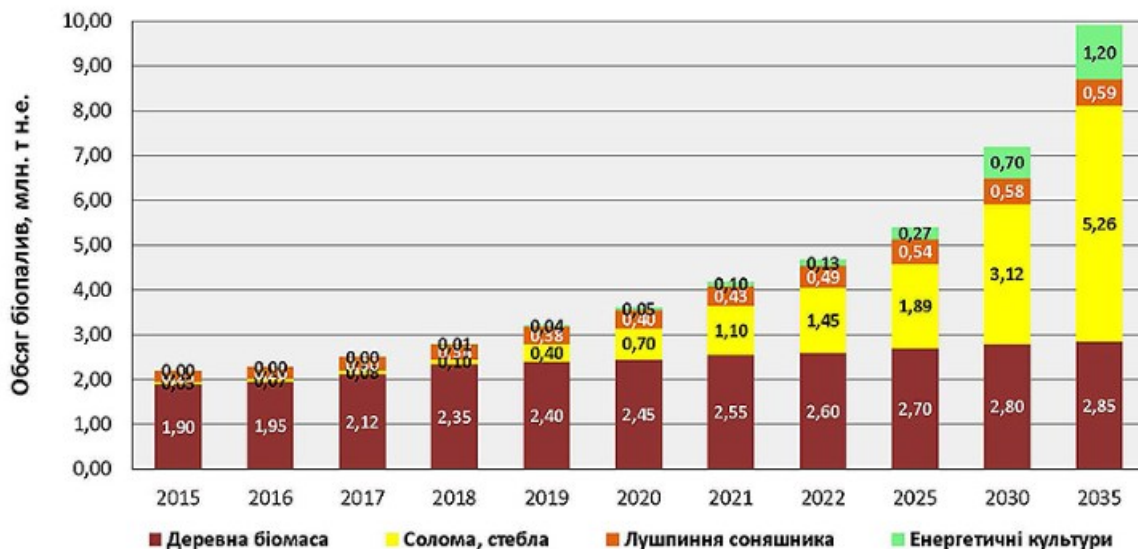

Рис. 3. Динаміка споживання біопалива в Україні

Узагальнюючим макроекономічним показником, що характеризує рівень витрат паливно-енергетичних ресурсів на одиницю виробленого валового внутрішнього продукту називають енергоємність валового внутрішнього продукту (ЕВВП).

ЕВВП – одна з фундаментальних характеристик енергоефективності економіки кожної країни. Динаміка енергоємностей ВВП України та країн світу за 2017 р. відображено на рис. 4.

Поточний показник енергоємності ВВП України вказує на глибоку системну кризу економіки України. Енергоємність ВВП України значно вища не лише порівняно з провідними економіками світу, але й з сусідніми країнами Центральної та Східної Європи.

Слід зазначити, що високий рівень енергоємності ВВП об'єктивно обумовлений високою часткою ресурсо- та енергоємних галузей в структурі економіки України – металургія, хімічна промисловість, видобування корисних копалин. Водночас ситуацію ускладнює низька енергоефективність у секторах трансформації та постачання енергії, високі питомі витрати енергії на опалення та гаряче водопостачання домогосподарств.

Рис. 4. Енергомiсткiсть ВВП України та країн світу у 2017 році, кг.н.е./дол. [10]

Так, середня ефективність використання вугілля в тепловій електроенергетиці України майже в 1,5 рази нижча, ніж у комерційно доступних технологіях, втрати електроенергії в мережах удвічі вищі, ніж у Німеччині та США, а середнє питоме річне енергоспоживання житлового фонду становить близько 270 кВт*год./м², що майже вдвічі перевищує показники країн Європи з близькими кліматичними умовами [3]. Негативним є не лише висока енергоємність ВВП України, а відсутність вираженої динаміки до її зниження упродовж останніх років [7].

До основних чинників, які обумовлюють високу енергоємність виробництва в Україні, слід віднести [5; 6; 8]: неефективне й марнотратне споживання ПЕР, зокрема, внаслідок недотримання чинних вимог щодо технологій та обладнання; застарілість основних фондів і комунікацій та незадовільні темпи їх оновлення; значні втрати енергоресурсів, передусім природного газу, теплової та електроенергії під час їх транспортування, зберігання й розподілу; низький рівень впровадження енергоефективних технологій та обладнання (впровадження нових технологічних процесів, зокрема, маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних, здійснюють не більше 3% загальної кількості промислових підприємств); суттєве технологічне відставання української промисловості від рівня розвинених країн; високий рівень зношеності основних фондів у економіці (74,9%) і відповідне підвищення питомих витрат ПЕР на виробництво низки важливих видів продукції в найбільш енергоємних галузях; недостатнє використання промислового перероблення відходів, зокрема твердих побутових

Згідно з результатами проведеного дослідження, досягнення цілей Національної енергетичної стратегії (НЕС) за зниження енергоємності ВВП на 20% можна поступовим скороченням загального первинного постачання енергії (ЗППЕ) на більше ніж 10% до 2020р. за зростання починаючи з 2017р. ВВП за рахунок зменшення споживання всіх типів енергоресурсів, окрім електроенергії, технологічне використання якої є більш ефективним (рис. 5) [7].

За таких умов скорочення споживання газу може скласти понад 22% і його частка в структурі ЗППЕ скоротиться з 34,8% до 30,1%. Частка вугілля у структурі ЗППЕ у 2020р. знизиться – до рівня 29,2%, тоді як частки атомної енергії, нафти та нафтопродуктів зростуть на 4,8% та 2,1%, відповідно. Зростання виробництва енергії з відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) відбуватиметься за рахунок розвитку альтернативної енергетики в Україні (більш ніж на 60% за рахунок біопалива). Передбачається, що їх частка у структурі ЗППЕ зростатиме високими темпами – з 2% до 5,2% або у 2,6 разу (це понад 7,5% КСЕ), однак в умовах трансформації економіки та фінансових проблем у країні все ж вистачатиме.

Враховуючи перспективи розвитку енергетичної безпеки України, в контексті євроінтеграційних процесів, Україна підписала меморандум про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства з Європейським Союзом спільно з Європейським співтовариством з атомної енергії (Євроатомом). Меморандум передбачає: розширення співробітництва сторін щодо зміцнення енергетичної безпеки на основі принципу солідарності і довіри; забезпечення повної інтеграції енергетичних ринків України та ЄС та імплементації Третього енергетичного пакета ЄС; підвищення енергоефективності у всіх галузях споживання енергії; скорочення викидів парникових газів; сприяння використанню та розвитку відновлюваних джерел енергії [13].

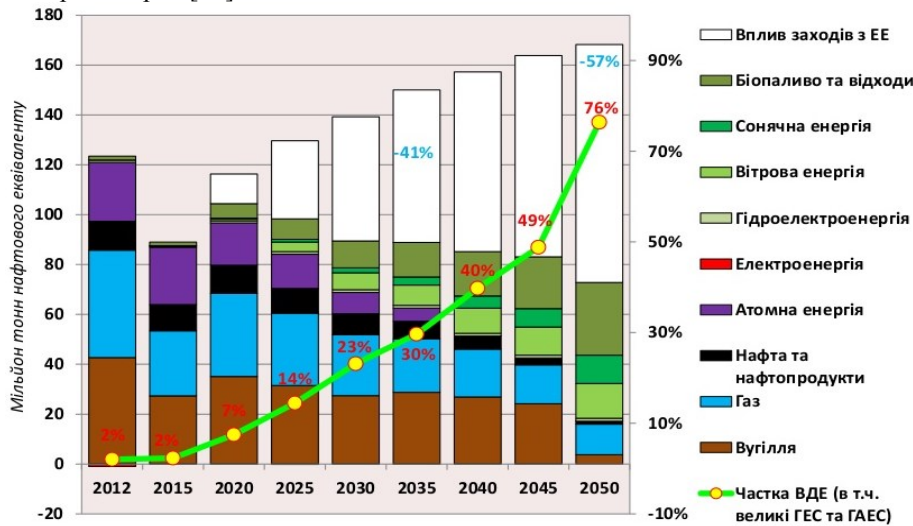

Рис. 5. Загальне первинне постачання енергії України у 2012 р. та 2050 р.

Євроінтеграційна спрямованість України, що втілюється останніми роками, передбачає активізацію адаптації вітчизняного законодавства у сфері енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії до законодавчої бази Європейського союзу. Такий підхід забезпечить міжнародну конкурентоспроможність української економіки, передумови членства в міжнародних організаціях, а також стимулом відродження вітчизняної енергетичної галузі.

В травні 2014 р. Європейський Союз оприлюднив стратегію енергетичної безпеки, основна мета якої полягає у забезпеченні стабільного і достатнього резерву енергії як для громадян, так і для економіки в цілому. Розподіл основних заходів стратегії енергетичної безпеки ЄС в частині короткострокових передбачають впровадження ринкового підходу в забезпеченні енергією, посилення координації у впровадженні безпечних матеріалів, відсутність обмежень на транскордонну торгівлю енергією, підвищення енергетичної ефективності. У частині довгострокових заходів, основна спрямованість яких передбачає: збереження клімату, збільшення виробництва енергії в ЄС, диверсифікація країн-постачальників енергії, створення інфраструктури для швидкого реагування на перебої постачання паливно-енергетичних ресурсів, зміцнення координації між країнами ЄС.

До прикладу, в країнах Європейського Союзу провідною є програма «20-20-20», названа так через конкретно визначені цілі: 20-відсоткове підвищення енергоефективності економіки; 20-відсоткове зростання обсягів виробництва «зеленої» енергії; 20-ти відсоткове скорочення викидів вуглекислого газу. У Європейському Союзі ведеться широкомасштабна робота із залучення кожної із єврокраїн до екологічних перетворень. Однією із перших країн Європейського Союзу, що планує не використовувати нафту як енергоносію до кінця 2020 р., стане Швеція. Зазначені плани потребують значних коштів на реалізацію. У США за законом «Про відновлення економіки» і реінвестиції від 2009 р. прямі екологічні інвестиції сягнули 80 млрд дол., непрямі – 400 млрд дол.; ЄС вже виділив протягом 1990–2010-х рр. 260 млрд євро, і нарощує вкладення капіталів. Китай, який не належить до країн з постіндустріальною економікою, проголосив, що починаючи з 2009 р. і на протязі 5-и років інвестує 454 млрд дол. на вирішення екологічних питань та за цим показником випередить США та Японію [12].

За матеріалами О. Павленко [6] щодо співпраці Європейського Союзу та України в контексті посилення енергетичної безпеки останньої, в рамках другої зустрічі в Брюсселі 11 лютого 2016 року, правовою базою взаємовідносин двох сторін є Угода про Асоціацію [13]. Угода передбачає обмін досвідом України та ЄС, створення механізму раннього попередження аварій на енергетичних об'єктах, вирішення проблем внаслідок Чорнобильської катастрофи, обмін статистичною інформацією між сторонами, співпрацю у використанні інфраструктури тощо.

Окрім Угоди про Асоціацію, співпраця України та ЄС в енергетиці зафіксована у Договорі про Заснування Енергетичного Співтовариства 3, до якого Україна приєдналась ще в 2011 році і згідно з яким уряд має імплементувати біля 15 директив ЄС у сфері газу, електроенергії, нафти, конкуренції, енергоефективності, навколишнього середовища [13].

Слід відмітити, що Європейська сторона виступає, як донор для проведення реформ в Україні, зокрема, через надання грантів, кредитів та макрофінансової допомоги, що була зафіксована відповідним Меморандумом між Україною та ЄС у травні 2015 року, так і консультантом у розробці нового законодавчого поля, який відповідав би всім європейським правилам. Підтримка та консультативна допомога європейської сторони сприяє підвищенню рівня обізнаності про стандарти роботи енергетичного сектору ЄС серед урядовців, експертів та журналістів в Україні, переносить дискусії про реформи на новий, якісний рівень, допомагає краще моніторити ефективність змін зсередини країни [6].

Що стосується Енергетичної стратегії України, то даний документ розроблений до 2035 року та формалізує політику нашої держави із забезпечення енергетичної безпеки, гарантування сталого розвитку енергетичного сектору, стабільного енергозабезпечення національної економіки та суспільних потреб, як у мирний час, так і в особливі періоди [5]. На відміну від Енергетичної стратегії України до 2030 року, цей документ формує цільову траєкторію розвитку енергетичного сектору, забезпечуючи узгодженість його пріоритетів з більш широкими цілями суспільства, як складової сталого соціально-економічного розвитку України та передбачає [8]:

- визначення цільового стану енергетичного сектору України виходячи з пріоритетів забезпечення енергетичної безпеки та реалізації євроінтеграційних прагнень України;

- запровадження сучасних методичних підходів, прийнятих в країнах ЄС, до розроблення документів стратегічного планування та практичної діяльності з реалізації державної політики в енергетичній сфері;

- формування цілісної системи державного управління енергетичним сектором; формування узгодженої системи механізмів державного управління, спрямованої на досягнення цілей та створення системи моніторингу реалізації Стратегії; врахування положень Стратегії всіма причетними до сфери її дії суб'єктами.

Слід зауважити, що колектив авторів аналітичної доповіді щодо коментування проекту оновленої Енергетичної стратегії України до 2035 року [6], розглядають даний документ як прогресивний, виконання якого дозволило б значно підвищити ефективність використання енергії, ліквідувати субсидування в паливно-енергетичному комплексі, запровадити елементи управління попитом, інтегрувати в національне законодавство України Директиви ЄС та виконати вимоги, що їх взяла на себе Україна, в рамках приєднання до Енергетичного Співтовариства та підписання Угоди про Асоціацію. Проте, не зважаючи на такий висновок колектив авторів виділяє і ряд зауважень щодо необхідності доопрацювання даного документу, що на нашу думку є цілком слушним, враховуючи важливість та перспективи розвитку галузі енергетики України.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, перед Україною постала низка проблем, пов'язаних із споживанням дороговартісного імпортного палива, неефективних ринків та інфраструктури. Водночас Україна має потенційну можливість зростання показників економічного розвитку, шляхом використання палива власного видобутку, застосування енергоефективних технологій, а також імплементації європейського досвіду. Такі кроки сприятимуть росту зайнятості, прискоренню економічного зростання та підвищенню рівня енергетичної безпеки. Здійснення стратегічних реформ у частині енергозабезпечення, зміцнення енергетичної безпеки шляхом впровадження положень енергетичної стратегії, досягнення взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнера з країнами Європейського Союзу, розширення співробітництва, забезпечення повної інтеграції енергетичних ринків нашої держави та ЄС дасть можливість гарантованого захисту України, формування конкурентоспроможного ринку енергоресурсів та сталого соціально-економічного розвитку.

Література

1. Voynarenko M. P. Strategic energy security outlook formation of Ukraine under European integration process / M. P. Voynarenko., O. A. Mykolyuk // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 3(11). Ч. 1. – С. 29–37.
2. Mykoliuk O. A. Priority trends in ensuring the energy security of Ukraine in the terms of eurointegration / O. A. Mykoliuk // Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries. – 2018. – № 1 (3). – P. 116–123. DOI: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2018.3.116>.
3. Дзядикевич Ю. В. Перспективи покращення енергетичної безпеки України [Електронний ресурс] / Ю. В. Дзядикевич // Інноваційна економіка. – 2015. – № 1. – С. 29–37. – Режим доступу : <http://www.uceps.org/ukr/journal>
4. Додонов Б. Моніторинг енергоефективності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://g8russia.ru/docs/11.html>
5. Енергетична галузь України. Підсумки 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/upload/2016_ENERGY.pdf
6. Коментарі та пропозиції до проекту Енергетичної стратегії України на період до 2035 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://necu.org.ua/wp-content/uploads/NECU_proposals_energy_strategy2035.pdf
7. Нова енергетична стратегія України до 2020 року: безпека, енергоефективність, конкуренція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.razumkov.org.ua/ua/upload/Draft%20Strategy_00%20\(7\).pdf](http://www.razumkov.org.ua/ua/upload/Draft%20Strategy_00%20(7).pdf)

8. Підготовка змін до Енергетичної стратегії України на період до 2030 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bioenergy.in.ua/media/filer_public/strategiyi.pdf
9. Підсумки роботи енергетичної галузі України: 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/upload/1457691315_file.pdf
10. Статистический ежегодник мировой энергетики, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yearbook.enerdata.ru/energy-intensity-GDP-by-region.html>
11. Тарнавский В. Европа дошла до второго уровня [Електронний ресурс] / В. Тарнавский // Энергетика Украины. – 2016. – № 2. – С. 25–34. – Режим доступу : <http://www.uaenergy.com.ua/c225758200614cc9/0/>
12. Quarterly Report on European Gas Markets [Електронний ресурс] Market Observatory for Energy (Directorate General for Energy, European Commission). – 2011. – April–June № 4. – Р. 2. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/energy/observatory/gas/doc/qregam_2011_quarter2.p
13. Україна і ЄС підписали меморандум щодо енергетичного партнерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/>

References

1. Voynarenko M. P., Mykolyuk O. A. Strategic energy security outlook formation of Ukraine under European integration process / M. P. Voynarenko., O. A. Mykolyuk // Naukovij visnik Polissya. – 2017. – № 3(11). Ch. 1. – S. 29–37.
2. Mykoliuk O. A. Priority trends in ensuring the energy security of Ukraine in the terms of eurointegration / O. A. Mykoliuk // Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries. – 2018. – № 1 (3). – P. 116–123. DOI: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2018.3.116>.
3. Dzyadikovich Yu. V. Perspektivi pokrashennya energetichnoyi bezpeki Ukraini [Elektronnij resurs] / Yu. V. Dzyadikovich // Innovacijna ekonomika. – 2015. – № 1. – S. 29–37. – Rezhim dostupu: <http://www.uceps.org/ukr/journal>
4. Dodonov B. Monitoring energoefektivnosti Ukraini [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://g8russia.ru/docs/11.html>
5. Energetichna galuz Ukraini. Pidsumki 2015 roku [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://razumkov.org.ua/upload/2016_ENERGY.pdf
6. Komentari ta propoziciji do proektu Energetichnoyi strategiyi Ukraini na period do 2035 roku [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/NECU_proposals_energy_strategy2035.pdf
7. Nova energetichna strategiya Ukraini do 2020 roku: bezpeka, energoefektivnist, konkurenciya [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: [http://www.razumkov.org.ua/upload/Draft%20Strategy_00%20\(7\).pdf](http://www.razumkov.org.ua/upload/Draft%20Strategy_00%20(7).pdf)
8. Pidgotovka zmin do Energetichnoyi strategiyi Ukraini na period do 2030 roku, shvalenoyi rozporjadzhennyam Kabinetu Ministriv Ukraini vid 24 lipnya 2013 r. № 1071-r. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://bioenergy.in.ua/media/filer_public/strategiyi.pdf
9. Pidsumki roboti energetichnoyi galuzi Ukraini: 2015 r. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://razumkov.org.ua/upload/1457691315_file.pdf
10. Statisticheskij ezhegodnik mirovoj energetiki, 2015 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://yearbook.enerdata.ru/energy-intensity-GDP-by-region.html>
11. Tarnavskij V. Evropa doshla do vtorogo urovnya [Elektronnij resurs] / V. Tarnavskij // Energetika Ukraini. – 2016. – № 2. – S. 25–34. – Rezhim dostupu: <http://www.uaenergy.com.ua/c225758200614cc9/0/>
12. Quarterly Report on European Gas Markets [Elektronnij resurs] Market Observatory for Energy (Directorate General for Energy, European Commission). – 2011. – № 4. – R. 2. April–June. – Rezhim dostupu: http://ec.europa.eu/energy/observatory/gas/doc/qregam_2011_quarter2.p
13. Ukrainina i YeS pidpisali memorandum shodo energetichnoho partnerstva [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.epravda.com.ua/news/>

Рецензія/Peer review : 15.08.2018

Надрукована/Printed : 05.09.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М. П.